

UNKARIN AIKUISKASVATUKSEN NÄKYMISTÄ

Toiminnanjohtaja Pekka Sallila

Minun tietoni Unkarin aikuiskasvatuksesta perustuvat lähinnä siihen, että edustamani Kansanvalistusseura on vastannut jo pitkään melko keskeiseltä Suomen ja Unkarin välisistä aikuiskasvatusalan suhteista. Tämän alan yhteistyöhön on kuulunut vuosittainen asiantuntijavaihto ja joka neljäs vuosi pidettävä kahdenvälinen symposium. Järjestyksessä kolmas suomalais-unkarilainen aikuiskasvatussymposium pidettiin syyskuussa viime vuonna Hajdúszoboszlóssa lähellä Debreceniä. Mukana oli kummastakin maasta 20 osanottajaa - aikuiskouluttajia, alan organisaatioiden johtajia ja suunnittelijoita, tutkijoita, toimittajia virkamiehiä. Symposiumin järjestäjiä olivat Unkarin puolelta Unkarin kansanopistoyhdistys ja Debrecenin yliopisto, Suomen puolelta Kansanvalistusseura.

Symposiumissa käsiteltiin aikuiskasvatuksen yleistä tilannetta ja näkymiä kummassakin maassa sekä aikuiskoulutuksen merkitystä ja mahdollisuuksia kolmesta näkökulmasta: ensinnäkin sen tehtäviä paikallishallinnon kehittämisessä, toiseksi aikuiskoulutusta kansalaisjärjestöjen toiminnan yhteydessä ja kolmanneksi työvoimapolitiittista aikuiskoulutusta. Symposiumin osanottajien koostumus oli sellainen, että työskentely painottui yleissivistävään aikuiskoulutukseen ja suomalaisittain sanottuna vapaaseen sivistystyöhön. Niinpä kaksi ensimmäistä asiakokonaisuutta tuli paremmin käsitellyksi, kun taas työvoimapolitiittinen koulutus jäi hieman taka-alalle.

Symposiumin keskustelujen valossa näyttää siltä, että Unkarin aikuiskoulutuksen kehittämisessä on, yhteiskunnan ja kulttuurin murroksen

takia, aivan keskeisessä asemassa moniarvoisen yhteiskunnallisen koulutuksen ja kansalaiskasvatuksen perustan luominen ja vahvistaminen. Kysymys on sellaisen koulutuksen edistämisestä ja tukemisesta, jonka pohjana on itsenäisten kansalaisjärjestöjen ja -liikkeiden ohjelmat, tavoitteet ja aloitteet. Erään unkarilaisen asiantuntijan sanoja lainatakseni kysymys on kasvusta ja kasvattamisesta alamaisuudesta kansalaisuuteen.

Symposiumin aikana ilmeni useaan kertaan, että unkarilaiset odottavat suomalaisilta oppia siitä, miten aikuiskoulutus palvelee demokratiaa, erityisesti paikallista itsehallintoa ja vapaata kansalais-toimintaa. Muutamia konkreettisia ehdotuksia yhteistyöhankkeista valmisteltiinkin symposiumin työryhmissä juuri näistä asioista ja ne ovat sen jälkeen osittain merkittävästikin edenneet. Monet suomalaiset aikuiskouluttajat tosin korostivat, ettei suomalainen aikuiskoulutus ole kyennyt kasvattamaan alamaisista kansalaisyhteiskunnan aktiivisia jäseniä, pikemminkin se on toiminut järjestelmään sopeuttajana. Mutta kun isännät kertoivat ruotsalaisten Unkarissa toteuttamasta aikuiskouluttajien demokratia-projektista, uskottiin sellaisen onnistuvan meiltäkin.

Pohjoismaista vapaata sivistystyötä - siis kansalais- ja työväenopistoja, kansanopistoja ja järjestöjen sivistystyötä - vastaavan toiminnan nousu Unkarissa näkyy käytännössä erityisesti kansanopistoliikkeen leviämisenä ympäri maan. Paikallisten sivistys- ja koulutustarpeiden pohjalta, yleensä paikallisen aloitteellisuuden varassa on neljän tai viiden viime vuoden aikana syntynyt jo yli 100 paikallista ja alueellista kansanopistoyhdistystä. Työtavoiltaan ja organisaatioltaan ne eivät tässä vaiheessa vastaa suomalaisia internaattikansanopistoja, vaan muistuttavat pikemmin sivistysjärjestöjen ja kansalaisopistojen toimintaa. Ne järjestävät lyhytkursseja ja luentotoimintaa ja opintopiirityyppistä toimintaa. Toki niiden tavoitteisiin kuuluu pysyvien kansanopistolaitosten luominen siinä vaiheessa, kun siihen alkaa olla taloudellisia mahdollisuuksia.

Unkarin kansanopistoyhdistysten päätehtävät liittyvät paikallisyhteisöjen kehityksen tukemiseen. Se ei tarkoita vain paikallisen itsehallinnon edellytysten luomista vaan myös elinkeinotoiminnan,

sosiaalisen kehityksen ja kulttuurin edistämistä. Yhteisöllisten tavoitteiden lisäksi kansanopistoyhdistysten koulutustoiminnassa korostetaan yksilön koulutustarpeita, jotka nousevat siitä muutoksesta, joka yhteiskunnassa ja kulttuurissa on käynnissä. Kaiken kaikkiaan kansanopistotyössä on hyvin mukana niitä keskeisiä elementtejä, joita pohjoismaisessa kansansivistystyössä pidetään arvokkaina, joskin toteutus on tässä vaiheessa vaihteleva ja ongelmat toiminnan järjestämisessä suuret.

Unkarilaiset aikuiskoulutuksen asiantuntijat pitävät tärkeänä, että yleissivistävän ja yhteiskunnallisen koulutuksen järjestämisessä tukeudutaan muutenkin kuin vain kansanopistotyössä kansalaisten ja yhteisöjen aloitteellisuuteen, olemassa oleviin yhdistyksiin ja liikkeisiin. Valtion tulisi luoda edellytyksiä aikuiskoulutuksen kehittymiselle tältä pohjalta. Se tarkoittaa tarvetta sellaisesta lainsäädännöstä, joka säätelee yhtäältä valtion ja paikallishallinnon ja toisaalta kansalaisten ja yhteisöjen oikeudet ja tehtävät tällä alueella. Siihen liittyy kiinteistöjen omistuksen ja käytön järjestelyjä ja rahoitusperiaatteiden selvittämistä. En tiedä, miten tämä säädöspohjan uudistaminen on viime aikoina kehittynyt, mutta käynnistyneen sivistystyön kannalta selkeiden toimintapuitteiden ja -edellytysten luominen on kiireellinen tehtävä.

Suomessa laman ja Euroopan yhdentymisen oloissa käytävän keskustelun kannalta on erityisen mielenkiintoista se, miten Unkarissa nähdään kulttuurityön ja yleissivistävän aikuiskoulutuksen suhde markkina-ajatteluun, joka on kummassakin maassa vahvassa nousussa. Unkarilaiset sanovat, että kulttuuri kaupallistuu kaupallistumistaan. Tässä nähdään vaara vapaan sivistystyön kannalta. Riittävien aikuiskoulutusmahdollisuuksien järjestämistä ei nähdä mahdolliseksi ilman valtion tukea. Unkarilaiset tähtäävät siihen, että aikuiskasvatuksen peruspalvelut kuten muutkin kulttuurin peruspalvelut ovat kaikkien saavutettavissa. Juuri yleissivistyksen tärkeimpiin alueisiin tarvitaan tukea, sen sijaan vähemmän keskeiset tai elitistiset opiskeluharrastukset ovat asia erikseen.

Edellä esittämäni perusteella katson, että Suomen ja Unkarin aikuiskasvatusalan yhteistyöllä on nyt ja tästä eteenpäin merkittäviä mah-

dollisuuksia ja tehtäviä. Toivon, että tämä alue säilyttää asemansa maiden välisessä kulttuurivaihdossa, vaikka on tämänkin tilaisuuden valossa selvää, että tehtäviä on paljon ja monelta alalta.